

COP25-in vitse-prezidenti: Qarabağ və Şərqi Zəngəzur xalis sıfır emissiya zonasına çevrilə bilər – MÜSAHİBƏ

Azərbaycan iqlim dəyişiklikləri üzrə bütün global tələbləri dəstəkləyir, eləcə də, öz həll yollarını təqdim edir. Ölkəmiz BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasına 1995-ci ildə qoşulub, bununla əlaqədar Kioto protokolunu 2000-ci ildə, sonuncu Paris Sazişini isə 2016-cı il aprelin 22-də imzalayıb və ratifikasiya edib. Təsdiq edilmiş sənədə əsasən, Azərbaycan global iqlim dəyişmələrinin qarşısının alınması təşəbbüslərinə töhfə olaraq 1990-cı illə müqayisədə 2030-cu ilə istilik effekti yaradan qazların emissiyasının 35 faiz azalmasını qarşısına hədəf qoyub. İqlim dəyişikliyinə qarşı aparılan siyasət Azərbaycanın dövlət siyasətinin mühüm tərkib hissəsi olmaqla prioritet sahədir. Təsədüfi deyil ki, Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” də reallaşdırılması nəzərdə tutulan beş prioritetin biri “Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi” adlanır. Dövlət başçısı Qarabağı və Şərqi Zəngəzuru yaşıl zona elan edib.

Bundan əlavə, Bakıda BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) keçirilməsi beynəlxalq aləmin hər bir üzvünün razılığı ilə mümkün olub. Beynəlxalq birliyin belə global tədbirə ev sahibliyini məhz Azərbaycan dövlətinə etibar etməsi ölkəmizin yürütdüyü siyasətə dünya səviyyəsində olan böyük hörməti, möhkəm dəstəyi nümayiş etdirir.

Mövzu ilə bağlı AZƏRTAC-ın suallarını İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının 25-ci sessiyasının (COP25) vitse-prezidenti, COP Bürosunun üzvü Andrey Boiç cavablandırır. Beynəlxalq ekspertlə müsahibəni təqdim edirik.

- Siz COP25-in vitse-prezidenti olmusunuz. Sizcə, indiyə qədər keçirilən hansı COP-larda iqlim gündəliyi ilə bağlı mühüm qərarlar qəbul edilib? COP29 ilə bağlı gözləntiləriniz nədir?

- İqlim dəyişikliyi, şübhəsiz ki, 21-ci əsrin ən böyük problemi deyil. Lakin iqlim dəyişikliyi bütün digər problemlərə ən çox təsir edən məsələdir. Həyat keyfiyyəti və təhlükəsizlik iqlim dəyişikliyi ilə sıx bağlıdır. Bu məsələlər iqlim diplomatiyasının əsas mövzularına çevrilib.

- “İqlim diplomatiyasının nüvəsi” anlayışı nə deməkdir?

- İqlim diplomatiyasının əsasını BMT-nin İqlim Dəyişmələri haqqında Çərçivə Konvensiyasının (UNFCCC) himayəsi altında dövlətlər arasında aparılan çoxtərəfli danışıqlar təşkil edir. Ən mühüm addım əslində 1992-ci ildə Rio-de-Janeyroda keçirilən Yer Sammitində UNFCCC-nin himayəsi altında İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının qəbulu ilə atıldı. Bu konvensiya global iqlim rejiminin qurulması istiqamətində diplomatik səylərin əsas sütununa çevrildi. Sonrakı COP-lar bütün prosesə təkən verdiyi üçün vacib olsa da, bəzi COP-lar öz nəticələri baxımından daha vacib idi. Düşünürəm ki, Rio (1992) konfransından başqa Kyoto (1997) və Parisdə (2015) keçirilən COP-ların nəticələri ən vacib idi. Bundan əlavə, Dubayda (2023) son konfransın nəticələrini qiymətləndirməmək olmaz, çünki onlar iqlim maliyyəsi də daxil olmaqla, iqlim dəyişikliyinə daha da azaldılması və uyğunlaşma səyləri üçün yol xəritəsini təmin edəcək. Mən COP29-un iqlim dəyişikliyi məsələlərini dövlət və özəl maliyyələşdirmə ilə əlaqələndirmək üçün əlavə addımlar atacağını gözləyirəm. Qəti şəkildə inanıram ki, bunun üçün Kioto Protokolundan tutmuş tənzimlənən və könüllü karbon bazarlarına qədər mexanizmlər artıq mövcuddur.

- Kiçik və orta biznesi iqlim gündəliyinə qoşulmağa necə təşviq etmək olar?

- Şirkətlərin, vətəndaşların və digər maraqlı tərəflərin bu mexanizmlərdə daha çox iştirakı üçün stimül dövlətlərdən gəlməlidir. COP29 bu məqsədə nail olmaq üçün böyük töhfə verə bilər. Hesab edirəm ki, Azərbaycanın mədən yanacaqları ilə zəngin ölkə olaraq bərpaolunan enerji, innovasiya və yeni texnologiyalara əsaslanan dayanıqlı yaşıl iqtisadiyyat qurmağın mümkün olduğunu nümunə göstərmək üçün xüsusi imkanı var. Konfrans zamanı ev sahibi ölkənin əldə etdiyi nəticələr təkə beynəlxalq oyunçular üçün deyil, həm də ev sahibi ölkə özü üçün etalon olur. Əksər ölkələr öz hökumətləri daxilində enerji keçidi və iqlim dəyişikliyi ilə bağlı ayrıca nazirliklər yaradıb və iqlim diplomatiyası Xarici İşlər nazirliklərinə verilib. Bu məsələlərə xüsusi önəm verilir və enerji keçidində bu günə qədər əldə edilmiş nəticələr qorunur.

- Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə bərpaolunan enerji mənbələrinin potensialı nə dərəcədə böyükdür?

- Mövcud məlumatlara görə, bu regionlarda bərpaolunan enerji mənbələrinin potensialı 10 QVt-a yaxınlaşır və hazırda bu potensialdan istifadə çox aşağı səviyyədədir. Bu, həmin sahələrdə sektorun güclü inkişafına imkan yaradır. Xüsusilə, unutmaq olmaz ki, günəş və külək enerjisi potensialı ilə yanaşı, onilliklər ərzində yaradılmış tullantılardan enerji sahəsində də böyük potensial mövcuddur. Bu potensialdan

istifadə etmək məqsədi ilə tullantıları enerjiyə və hidrogenə çevirmək üçün yeni texnologiyalara malik daha çox müəssisə lazımdır. Bu məqsədə uyğun olaraq yeni bilik və texnologiyalar gətirə bilən xarici şirkətlərlə əməkdaşlıq son dərəcə vacibdir. Texniki və maliyyə dəstəyi ilə bu ərazilərin 2050-ci ilə qədər xalis sıfır emissiya zonasına çevrilməsi planı real görünür.

- Azərbaycanda enerji keçidi nə qədər tez baş verəcək və nə vaxt başa çatacaq?

- Bu işdə uğur bilavasitə yeni biliklərin əldə edilməsi, yeni texnologiyaların işlənib hazırlanması və onlardan istifadənin sürətindən asılıdır. Bununla belə, enerji keçidindən danışarkən, hesab edirəm ki, keçidin itkilər və uduşlar yaratdığını vurğulamaq lazımdır. Bunu minimuma endirmək üçün dövlətin dayanıqlı enerjiyə keçidlə bağlı milli səviyyədə yerli səviyyəyə, siyasi və maliyyə səviyyəsindən sosial səviyyəyə keçidlə bağlı dəqiq fəaliyyət planları olmalıdır. Burada digər ölkələrin təcrübəsi xüsusilə faydalı ola bilər. Hər şeydən əvvəl ona görə ki, enerji keçidinin məqsədlərinə nail olmaq üçün zəruri olan bir çox ölçülər və istiqamətlər var: enerji səmərəliliyinin artırılmasından ölkənin enerji təhlükəsizliyinə qədər. Bunun üçün vaxt çərçivəsi Azərbaycan Prezidentinin və hökumətinin enerji və iqlim sahəsində qərarları ilə müəyyən edilir. Bu qərarlara əsasən, 2030-cu ilə qədər (1990-cı illə müqayisədə) istixana qazlarının tullantılarını 35 faiz, 2050-ci ilə qədər isə 40 faiz azaltmaq məqsəd qoyulub. Hesab edirəm ki, bu, xüsusilə Azərbaycanda bərpaolunan enerji sektorunun güclü inkişafını nəzərə alaraq, rəşional və real məqsəddir.

- Ölkəmizdə bərpaolunan enerji mənbələrinin potensialını və digər ölkələrin Azərbaycanın yaşıl enerjisinə marağını necə qiymətləndirirsiniz?

- Azərbaycan bərpaolunan enerji mənbələri sahəsində böyük potensiala malik ölkədir. Bakı əhəmiyyətli qalıq yanacaq ehtiyatlarına baxmayaraq, alternativ enerjiyə uğurlu keçidin yaxşı nümunəsinə çevrilib. Azərbaycan Energetika Nazirliyinin məlumatına görə, ölkənin texniki bərpa olunan enerji potensialı quruda 135 GvT, dənizdə isə 157 QvT təşkil edir. Bərpaolunan enerjinin iqtisadi potensialı 27 GvT təşkil edir. Hazırda Azərbaycan enerjisinin 20 faizdən çoxunu bərpaolunan mənbələrdən istifadə edir və gələcəkdə bu faizi əhəmiyyətli dərəcədə artırmağı planlaşdırır. Ölkə iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma səylərini inkişaf etdirərək yaşıl enerjiyə keçid üçün innovativ texnologiyalardan istifadə üzrə regional liderdir. Azərbaycan hökuməti ilə BƏƏ-nin dövlət bərpaolunan enerji şirkəti "Masdar" kimi dünyanın bəzi aparıcı enerji şirkətləri arasında bağlanmış son razılaşmalar ölkənin yaşıl enerji sektoruna xarici investisiyalara böyük marağın olduğunu göstərir. Azərbaycanın yaşıl hidrogenin inkişafına verdiyi önəm son dərəcə vacibdir. Mən şəxsən hidrogen istehsalı və təchizatı sahəsində texnologiyanın inkişafı üçün böyük potensial görürəm.

- Yaşıl enerjiyə keçidlə bağlı Bakının ən mühüm nailiyyətləri hansılardır?

- İstənilən dəyişiklik üçün ən mühüm nailiyyət iradədir. Ən yüksək siyasi səviyyədə qarşıya qoyulan iqlim və enerji hədəflərinə nəzər salsaq, Azərbaycan Prezidenti və hökumətinin irəli sürdüyü təşəbbüsləri nəzərə alsaq, enerji və iqlim sahəsində dəyişikliklər üçün güclü siyasi iradə olduğu qənaətinə gələ bilərik. Mən hesab edirəm ki, bu, yaşıl enerjiyə keçiddə Azərbaycanın ən böyük nailiyyətidir. Bakının enerji və iqlim dəyişikliyi sahəsində dünyanın aparıcı şirkətləri ilə əməkdaşlığa, eləcə də, bu sahələrdə digər ölkələrin təcrübəsindən istifadə etməyə hazır olması yaşıl iqtisadiyyata keçiddə mühüm nəticələr verəcək. Buna nail olmaq üçün məqsəd və nəticələri qlobal və milli səviyyədə yerli səviyyəyə endirmək, vətəndaşlara və şirkətlərə yaxınlaşdırmaq lazımdır. Eyni zamanda, aydın tənzimləyici və maliyyə bazası yaratmaq lazımdır ki, bütün iştirakçılar enerji keçidindən birbaşa faydalansınlar. Hazırda karbon bazarları bunun üçün ən yaxşı çərçivə kimi görünür. Azərbaycanın karbon bazarının qurulması istiqamətində göstərdiyi səylər də diqqətəlayiq bir nəticədir.

- Azərbaycan yaşıl enerjiyə keçiddə Cənubi Qafqaz regionunda liderdir. Avropa İttifaqı (Aİ) və Azərbaycan bu istiqamətdə necə əməkdaşlıq edə bilər?

- 1970-ci illərdən etibarən Avropa İttifaqı iqlim dəyişikliyi və ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində liderdir. Ən çox sayda davamlı tənzimləmə Aİ-nin himayəsi altında yaradılıb. Bundan əlavə, Aİ iqlim və enerji keçidi məqsəd və siyasətlərini vətəndaşlara yaxınlaşdırmağa və onların əldə edilməsinə bütün maraqlı tərəfləri cəlb etməyə nail olub. Dünyanın bir çox ölkələri Avropa təcrübəsindən çox şey öyrəniblər. Bu gün də enerji keçidində ən böyük impulslardan biri Aİ-dən gəlir. Bununla belə, mən həmişə deyirəm ki, enerji və iqlim bir medalın iki üzüdür. Məhz bu sahələrdə qarşılıqlı ehtiyacların və maraqların başa düşülməsi Azərbaycan və Aİ arasında əməkdaşlıq üçün ən böyük potensialı ortaya qoyur. Azərbaycanın iqlim dəyişikliyinin yumşaldılması və ona uyğunlaşdırılması, o cümlədən bərpaolunan enerji mənbələrinin və yeni texnologiyaların inkişafı, eləcə də, enerji keçidində əldə olunan nailiyyətlər üzrə Avropa İttifaqına üzv dövlətlərin təcrübələrindən öyrənə və təbiiq edə biləcəyi çox şeylər var. Məsələn, Avropa merlərinin

davamlı enerji və iqlimlə bağlı saziş yaratmaq üçün könüllü təşəbbüsü Aİ-də on beş ildən əvvəl yaranıb. Bu gün bu təşəbbüs global xarakter alıb və dünyanın müxtəlif ölkələrindən 11 mindən çox şəhər ona qoşulub. Bu saziş enerji keçidində şəhərlər üçün aydın siyasət və tədbirləri təmin edən yerli "Dayanıqlı Enerji və İqlim üzrə Fəaliyyət Planının (SECAP) hazırlanmasında yardımını əhatə edir. Azərbaycan Cənubi Qafqazda bu sahələrdə liderlik rolundan istifadə edə və regionun digər ölkələrini də nümunə götürməyə təşviq edə bilər.

Digər tərəfdən, Aİ-nin təbii qaza olan tələbatının davamlı artması Azərbaycanın bərpaolunan enerji mənbələrində payını artırmaq, təbii qazı beynəlxalq bazarda satmaq və enerji keçidini sürətləndirmək üçün stimül yarada bilər. Azərbaycanın yaşıl və mavi hidrogen istehsalında təkə regionda deyil, bütün dünyada liderlərdən birinə çevrilmək imkanı var.

AZƏRTAC
2024, 29 aprel